

I.П. Багаденко,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО РАДИКАЛЬНО НАЛАШТОВАНИХ МОЛОДІЖНИХ УГРУПОВАНЬ

У статті розглянуто проблему збільшення кількості фактів участі неповнолітніх у складі неформальних радикально налаштованих молодіжних угруповань. Досліджено нормативні підстави застосування заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей. Встановлено напрями застосування заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей. Визначено заходи індивідуальної профілактики, спрямовані на особистість дитини, яка належить до радикально налаштованих молодіжних угруповань. Досліджено особливості застосування заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей, які належать до радикально налаштованих молодіжних угруповань.

Ключові слова: неформальні радикально налаштовані молодіжні угруповання; заходи індивідуальної профілактики, спрямовані на особистість дитини; особливості застосування заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей.

В статье рассмотрена проблема увеличения количества фактов участия несовершеннолетних в составе неформальных радикально настроенных молодежных группировок. Исследованы нормативные основания применения мер индивидуальной профилактики административных правонарушений среди детей. Установлены направления применения мер индивидуальной профилактики административных правонарушений среди детей. Определены меры индивидуальной профилактики, направленные на личность ребенка, принадлежащего к радикально настроенным молодежным группировкам. Исследованы особенности применения мер индивидуальной профилактики административных правонарушений среди детей, принадлежащих к радикально настроенным молодежным группировкам.

Ключевые слова: неформальные радикально настроенные молодежные группировки; меры индивидуальной профилактики, направленные на личность ребенка; особенности применения мер индивидуальной профилактики административных правонарушений среди детей.

In this paper the issue of the increasing of the number of cases of the involving minors into informal radical youth groups is considered. Normative grounds of an application of measures of the individual prevention of misdemeanors of children are investigated. The lines of an application of measures of an individual prevention of the misdemeanors of children are defined. The measures of individual prevention, aimed at the personality of children, belonging to the radical youth groups are stated. Features of

an application of measures of an individual prevention of the misdemeanors among children belonging to the radical youth groups are defined.

Keywords: informal radical youth groups; individual prevention measures aimed at the child's personality; features of an application of measures of an individual prevention of misdemeanors among children.

Загострення економічної та громадсько-політичної кризи в Україні призводить, у тому числі, до консолідації та радикалізації багатьох молодіжних організацій, особливо спільноти футбольних уболівальників, які брали найбільшу активну участь у силовому протистоянні із правоохоронними органами під час масових акцій громадської непокори. Зростають прояви етнічної, расової, релігійної, політичної ксенофобії. При цьому збільшується кількість фактів участі неповнолітніх у складі неформальних радикально налаштованих молодіжних організацій. Участь в незаконних акціях зазначених вище молодіжних угруповань, наприклад, спільне розпиття алкогольних напоїв під час та після спортивних подій, масові бійки між прихильниками різних футбольних клубів, побиття представників етнічних меншин тощо, як правило, стає для неповнолітніх підґрунтям для формування стійкої антисоціальної або злочинної поведінки. З урахуванням цього, підвищується роль профілактичного впливу на дітей, які відносять себе до радикально налаштованих молодіжних угруповань. Специфічність зазначених суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки потребує особливого підходу до застосування заходів індивідуальної профілактики з боку визначених законодавством суб'єктів профілактики правопорушень.

Окремі питання, пов'язані із запобіганням правопорушень (у тому числі групових) у сфері громадського порядку та громадської безпеки, уже становили предмет дослідження багатьох вчених в галузі юридичних наук, а саме: Андрушка П.П., Бауліна Ю.В., Бугайчука К.Л., Бурмістрова І.А., Калашніка В.О., Мартиненка О.А., Мейтіна О.А., Сіца Д.О., Фесенка Є.В., Хохлової Н.А., Яценка С.С. та ін. Результати праць цих авторів мають безумовну теоретичну та практичну значущість. Водночас, з урахуванням численних законодавчих змін, зокрема, у сфері діяльності уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ (їдеться про кримінальну міліцію у справах дітей), а також необхідності пошуку індивідуального підходу в роботі з неповнолітніми правопорушниками, постає потреба в досліджені заходів індивідуальної профілактики стосовно визначеної категорії дітей та сфері правопорушень відповідно до чинного законодавства.

Дослідження спрямоване на вивчення особливостей застосування заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей, які належать до радикально налаштованих молодіжних угруповань.

У III розділі Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей, затвердженої наказом МВС України від 19.12.2012 № 1176 (далі – Інструкції), зазначається, що заходи з профілактики адміністративних правопорушень поділяються на загальні та індивідуальні.

Зокрема, заходи індивідуальної профілактики спрямовані на:

особистість дитини;

середовище, яке її оточує;

умови, обставини та ситуації, що призводять до вчинення адміністративних (і кримінальних) правопорушень.

З метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини, яка вчинила адміністративне правопорушення і належить до радикально

налаштованих молодіжних угруповань, працівник підрозділу кримінальної міліції у справах дітей (далі – КМСД) на підставі п. 4.3. Інструкції бере її на відповідний облік. Для цього складається обґрутований рапорт (щодо виявлення неповнолітнього, який два і більше разів учинив адміністративне правопорушення), до якого додаються копії постанов суду про притягнення його до адміністративної відповідальності. Після чого у триденний строк виносиється мотивована постанова про поставлення на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи, яка затверджується начальником органу внутрішніх справ або його заступником.

Безпосередньому проведенню заходів з індивідуальної профілактики передує складання на основі вивчення зібраних матеріалів (характеристик та індивідуально-психологічних особливостей дитини) відповідного плану. Зазначені матеріали збираються працівниками підрозділу КМСД не лише на підставі повноважень, передбачених положеннями законів України “Про міліцію” (ст. 11), “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” (ст. 5), Інструкції (п. 1.2) та інших нормативно-правових актів, а й в порядку взаємодії як між суб’єктами профілактики правопорушень серед дітей, так і між суб’єктами соціального захисту дітей та соціальної роботи із сім’ями, які опинилися у складних життєвих обставинах [1; 2, с. 13–14].

Отже, на зазначених вище підставах працівники підрозділу КМСД отримують від адміністрації навчального закладу, де навчається дитина, або адміністрації підприємства (установи, організації), де працює дитина, від служби у справах дітей (у випадку, якщо ця сім’я перебуває на відповідному обліку), дільничних інспекторів міліції (на дільниці обслуговування яких мешкає дитина та наявна будь-яка інформація стосовно неї) матеріали характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини. З урахуванням отриманої інформації складається план заходів індивідуальної профілактики за зразком, передбаченим у додатку 4 до Інструкції, який поновлюється кожне півріччя. При цьому беруться до уваги особливості світогляду та специфіка поведінки тих радикально налаштованих молодіжних угруповань, до яких відносить себе неповнолітній, стосовно якого планується застосування заходів індивідуальної профілактики. Зважаючи на те, що до молодіжних радикальних угруповань, які гоноючим чином скують адміністративні правопорушення, належать переважно футбольні фанати, найбільша увага працівників КМСД повинна зосереджуватись на неповнолітніх, які регулярно відвідують футбольні матчі.

Таким чином, з метою здійснення профілактичного впливу на особистість дитини, яка відносить себе до радикального молодіжного угруповання, працівникам КМСД слід планувати ***наступні заходи індивідуальної профілактики.***

1. Проведення ознайомлювальних бесід з дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку:

1.1. Ознайомлення з умовами перебування на профілактичному обліку та вимогами, які висуваються до підсобівця. Так, наприклад, до зазначених вимог можна віднести: з’явлення за викликом співробітника КМСД для дачі пояснень в указаний час та місце; інформування співробітника КМСД про зміну місця проживання / навчання / роботи; інформування співробітника КМСД про намір відвідати масові заходи, наприклад, спортивного характеру; інформування співробітника КМСД про схиляння його (підсобівця) до участі в масових заворушеннях (зокрема, пов’язаних із запалюванням фаєрів на стадіоні під час матчу, провокацією бійок з вболівальниками іншої команди під час після матчу,

пошкодженням пам'яток історії і культури після матчу і т.д.); заборона залишати місце проживання в нічний час доби тощо.

1.2. Ознайомлення з повноваженнями співробітника КМСД, який здійснює заходи індивідуальної профілактики, зокрема, у випадку невиконання вимог, які висуваються до підoblіковця. Так, до наслідків невиконання зазначених вимог можна віднести продовження співробітником КМСД терміну перебування на профілактичному обліку або застосування заходів адміністративного примусу у випадках, передбачених законодавством. Такі бесіди проводяться за місцем проживання або навчання / роботи дитини.

2. Проведення попереджувальних бесід із дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, із роз'ясненням відповідальності за скоєння окремих адміністративних правопорушень, а також роз'ясненням значення окремих термінів, які використовує при цьому законодавець, тощо.

2.1. Роз'яснення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки, зокрема, передбачених статтями 173, 174, 175, 178, 182 КУПАП.

2.2. Роз'яснення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, зокрема, передбачених статтями 185, 185-1, 185-7 КУПАП.

2.3. Роз'яснення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури, зокрема, передбачених ст. 92 КУПАП.

2.4. Роз'яснення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у галузі охорони праці і здоров'я населення, зокрема, передбачених ст. 44 КУПАП.

2.5. Роз'яснення значення таких термінів, як, наприклад: "громадський порядок" [2, с. 404]; "громадська безпека" [3]; "громадське місце" [4]; "дрібне хуліганство" [2, с. 404]; "ксенофобія" [5]; "расизм" [6] тощо.

Проводяться попереджувальні бесіди за місцем проживання або навчання / роботи дитини.

3. Проведення виховних бесід з дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, з метою здійснення впливу на формування правосвідомості особистості дитини.

3.1. Найбільш розповсюдженими причинами неправомірної поведінки неповнолітніх є незнання, спотворення або примітивне уявлення про правові норми і принципи; спотворення або відсутність досвіду соціально-правової поведінки; негативне ставлення до системи юридичних норм; деформації поведінкової регуляції, ціннісно-нормативних уявлень; низький рівень соціалізації; деформації морально-емоційної сфери (емоційна неврівноваженість, нечутливість до страждань інших, агресивність тощо). Науковими дослідженнями доведено, що формування правосвідомості забезпечить регулювання правової поведінки, визначаючи її направленість – протиправну чи правомірну [7]. Отже, правове виховання набуває більшої важливості, оскільки від нього безпосередньо залежить правомірна поведінка неповнолітніх. Складовими правового виховання є: 1) вжиття заходів щодо набуття дитиною необхідних (відповідно до віку) правових знань; 2) вжиття заходів щодо усвідомлення дитиною правових норм та їхнього призначення (формування правої свідомості); 3) перетворення набутих правових знань, переконань у практику поведінки, у вчинки (формування правомірної поведінки). Правове виховання неповнолітніх може здійснюватися в різних формах. Серед найбільш розповсюджених форм працівниками КМСД використовуються наступні:

усна правова пропаганда (організація та проведення бесід; лекцій; консультацій; “вечорів запитань та відповідей”, під час яких відразу ж можна отримати відповідь на питання, обмінятися думками) – здійснюється в тісній взаємодії з адміністрацією навчальних закладів;

наочна правова інформація (організація та встановлення стендів із витягами з міжнародних нормативно-правових актів, Конституції України та інших законів у сфері дотримання прав людини та попередження правопорушень; стендів із фотографіями правопорушників; повідомлення про факти порушення закону та вжиті заходи відповідальності через засоби масової інформації тощо) – здійснюється в тісній взаємодії як з адміністрацією навчальних закладів, так і з керівництвом засобів масової інформації.

Працівники КМСД можуть обирати й інші, найбільш доцільні форми правового виховання (з урахуванням особливостей індивідуального підходу до дитини, практичних можливостей тощо).

3.2. З метою формування культури поведінки в громадських місцях, зокрема культури поведінки футбольного вболівальника, працівникам КМСД слід роз'яснити окремі положення Закону України “Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв’язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів”, якими встановлено певні зобов’язання та заборони, що висуваються до вболівальників (ст.ст. 17, 18).

4. Здійснення контролю за поведінкою дитини, яка перебуває на профілактичному обліку.

З метою перевірки ефективності заходів індивідуальної профілактики, що застосовуються, організується контроль за поведінкою підобліковця. Такий контроль може здійснюватись в різних формах, серед яких найбільш поширеними є: особистий контроль з боку працівників КМСД шляхом відвідування підбліковця за місцем проживання та/або навчання (роботи) та спілкування з ним; опитування осіб, які оточують дитину (родичі, сусіди, друзі, однокласники / колеги); надсилення запитів відповідного змісту за місцем проживання та / або навчання (роботи) тощо.

Таким чином, запорукою ефективності заходів індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень серед дітей, які належать до радикально налаштованих молодіжних угруповань, є налагоджена взаємодія працівників КМСД з іншими суб’єктами профілактики правопорушень, в тому числі батьками, навчальними закладами, органами місцевого самоврядування, неурядовими громадськими організаціями (які часто виступають ініціаторами як практичних, так і законотворчих процесів) та іншими соціальними партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку взаємодії суб’єктів соціальної роботи із сім’ями, які опинилися у складних життєвих обставинах : Наказ спільний від 14.06.2006 № 1983/388/452/221/556/596/106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0824-06>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. – 781 с.

3. Громадська безпека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_безпека.

4. “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров’я населення” : ЗУ від 22.09.2005 № 2899-IV (редакція станом на 16.12.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

5. Ксенофобія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Ксенофобія>.
6. Расизм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Расизм>.
7. Бейсебаев К.М. Правовое воспитание несовершеннолетних и его формы в деятельности горрайонных внутренних дел : Учебное пособие [Текст] / К.М. Бейсебаев, Г.М. Попова. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1983. – С. 6.

Отримано 29.08.2014